

Grundlagsutskottet

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2021

INLEDNING

Remiss

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2021 (B 18/2022 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande och till utrikesutskottet, finansutskottet, revisionsutskottet, förvaltningsutskottet, lagutskottet, kommunikationsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet, försvarsutskottet, kulturutskottet, social- och hälsovårdsutskottet, ekonomiutskottet, underrättelse-tillsynsutskottet, framtidsutskottet, arbetslivs- och jämställdhetsutskottet och miljöutskottet för utlåtande. Tidsfrist för utlåtandet: 11.1.2023.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av:

- kulturutskottet KuUU 28/2022 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen, riksdagens justitieombudsmans kansli
- biträdande justitieombudsman Pasi Pölönen, riksdagens justitieombudsmans kansli
- biträdande justitieombudsman Maija Sakslin, riksdagens justitieombudsmans kansli
- referendarieråd, JL, VH Mikko Sarja, riksdagens justitieombudsmans kansli.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) Enligt 109 § 2 mom. i grundlagen ger riksdagens justitieombudsman årligen till riksdagen en berättelse om sin verksamhet samt om rättskipningens tillstånd och om de brister i lagstiftningen som justitieombudsmannen har observerat. Justitieombudsmannens berättelse för 2021 lämnades till riksdagen i april 2022. Den remitterades till grundlagsutskottet i oktober samma år. De övriga fackutskotten gavs tillfälle att yttra sig i ärendet senast den 11 januari 2023. Kulturutskottet lämnade grundlagsutskottet ett utlåtande (KuUU 28/2022 rd) där utskottet fäste uppmärksamhet bland annat vid att justitieombudsmannens laglighetsövervakning inom undervisningssektorn kräver tillräcklig finansiering.

Betänkande GrUB 7/2022 rd

(2) I enlighet med väletablerad praxis har grundlagsutskottet i behandlingen av berättelser från justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman vanligen inte särskilt tagit ställning till de högsta laglighetsövervakarnas enskilda avgöranden eller ställningstaganden (se t.ex. GrUB 11/2021 rd, stycke 13 och de betänkanden som det hänvisas till där, GrUB 16/2020 rd, GrUB 5/2018 rd, GrUB 1/2017 rd, GrUB 3/2016 rd och GrUB 8/2015 rd). Utskottet har betonat laglighetskontrollens oberoende och har således inte heller konstitutionellt ansett det vara helt korrekt att riksdagens fackutskott i sina utlåtanden till grundlagsutskottet behandlar enskilda klagomålsavgöranden (GrUB 16/2021 rd, stycke 18).

(3) Grundlagsutskottet inskräper dessutom, precis som tidigare, att utskottets uppgifter läggs fast i 74 § i grundlagen och andra grundlagsbestämmelser och att utskottet inte tar upp enskilda medborgares skrivelser till behandling (PeVP 13/2019 vp, § 10, se även PeVP 95/2018 vp, § 14). Enskilda medborgares begäranden om undersökning och omprövning eller klagomål och andra liknande skrivelser till utskottet som gäller riksdagens justitieombudsmans verksamhet föranleder alltså inga åtgärder i utskottet. Grundlagsutskottet är inte besvärinstans i fråga om justitieombudsmannens klagomålsavgöranden.

Berättelsens huvudsakliga innehåll

(4) Berättelsen från riksdagens justitieombudsman (JO) innehåller inlägg av justitieombudsmannen och biträdande justitieombudsmännen, en allmän översikt över justitieombudsmannainstitutionen under året samt avsnitt om dels de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, dels laglighetskontrollen inom olika sektorer. Berättelsen ger en överskådlig bild av JO:s verksamhet och problemen inom laglighetskontrollen.

Justitieombudsmannens verksamhet i siffror

(5) Under året lämnades det in 7 732 klagomål, vilket är nästan 700 fler än 2020. Under de tre senaste redovisningsåren, det vill säga 2019, 2020 och 2021, har det lämnats in rekordmånga klagomål. Varje år har antalet klagomål ökat med över 10 procent och sammanlagt med hela 38 procent under de tre åren. Under 2021 avgjordes 7 892 klagomål. I slutet av året fanns det inga anhängiga klagomål som var över ett år gamla.

(6) JO avgjorde 91 egna initiativ. Av klagomålen och initiativen resulterade omkring 14 procent i åtgärder från JO:s sida. På grund av coronaepidemin gjordes under året endast 39 inspektioner, och även de huvudsakligen som dokumentgranskningar, medan det före coronaepidemin gjordes över 100 inspektioner per år. På ställen där människor är eller kan hållas frihetsberövade genomfördes sammanlagt 15 oanmälda inspektioner (16 år 2020 och 60 år 2019). Av dem var 2 (4 år 2020 och 45 år 2019) oanmälda så kallade överraskningsinspektioner.

Inlägg av justitieombudsmannen och biträdande justitieombudsmannen

(7) Justitieombudsman Jämskeläinens inlägg handlar om den nya lagen om fördelningen av uppgifterna mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman, som trädde i kraft den 1 oktober 2022. Ombudsmannen anser att den nya lagen är lyckad och att den nya uppgifts-

Betänkande GrUB 7/2022 rd

fördelningslagen stärker justitieombudsmannens roll särskilt när det gäller att övervaka utsatta personers rättigheter och hur de bemöts samt säkerhetsmyndigheternas roll.

(8) Temat för biträdande justitieombudsman Maija Sakslin's inlägg är genomslagskraften i justitieombudsmannens verksamhet. Sakslin presenterar en indelning som syftar till att strukturera såväl den externa som interna utvärderingen av genomslagskraften i den högsta laglighetskontrollen. Enligt Sakslin har en effektivare laglighetskontroll under de senaste åren varit ett vägledande mål för justitieombudsmannens verksamhet.

(9) Biträdande justitieombudsman Pasi Pölönen granskar i sitt anförande domstolsväsendets oberoende och verksamhetsförutsättningar. En av justitieombudsmannens särskilda uppgifter är att övervaka domarna och domstolarna. Justitieombudsmannen har också till uppgift att försvara domstolarna som en central del av en demokratisk rättsstat. Det står dock enligt Pölönen inte i strid med den övervakande rollen.

Förundersökningarnas längd

(10) Berättelsen tar särskilt upp klagomål som gäller förfarandet vid förundersökning. Enligt berättelsen (s. 220) finns det i klagomålen om förundersökning flera återkommande teman, i synnerhet användningen av tvångsmedel, förundersökningsbeslut och förundersökningens omfattning och varaktighet. Det är enligt berättelsen uppenbart att kvaliteten på förundersökningsbesluten och i synnerhet längden på förundersökningarna i stor utsträckning påverkas av polisens begränsade resurser. Långa förundersökningstider är enligt berättelsen (s. 220) problematiska inte endast för parter i enskilda mål och med tanke på resultatet av förundersökningen, utan även för hela det straffrättsliga systemets funktion och trovärdighet.

(11) Grundlagsutskottet anser att de omständigheter som lyfts fram i berättelsen är viktiga och betonar betydelsen av ett ändamålsenligt och snabbt förfarande i hela behandlingskedjan för brottmål.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 18/2022 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Betänkande GrUB 7/2022 rd

Helsingfors 31.1.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Maria Guzenina sd
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Olli Immonen saf
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Jari Kinnunen saml
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Mats Löfström sv
medlem Sakari Puisto saf
medlem Wille Rydman saf
medlem Ville Valkonen saml
medlem Tuula Väättäinen sd
ersättare Johannes Koskinen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.